

ACC. N:R M. 14547:1-3.

Landskap: *Skåne* Upptecknare: *Wihlborg Larsson, Perstorp*
Härad: *N. Åbo* Berättare: " " "
Socken: *Perstorp* Berättarens yrke: *lantbrukare*
Uppteckningsår: *1958* Född år *1898* i *Perstorp*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Skansor, småbarnslekar och vaggvisor. s. 1-3.

Lu F 53

RAMSOR OCH SMÅBARNSSLEKAR.

Äppel, päppel, pirum, parum, kråkan satt i furutopp,
Hon sa ett och hon sa tu, ute skall Du vara nu.

Ätike, pätike, luntan tunta, Se mella maka, kuckelikaka,
Erlan, perlan, piff, poff. paff.

Äcka, fäcka, bondens klocka,
Även, bäven, biven, baff.

Mina små pippelhöns, gå i lada. göra skada,
Du lille grå, ska gå, härifrå.

Ovanstående ramsor, vilka användes var för sig, jämte en räkning till tio, voro vanliga då det skulle bestämmas vem som skulle stå, vid "leka gömma", eller vilken som skulle bli "räv", vid "leka räv". Den som fick det sista av orden utgick, varefter räkningen fortsatte tills alla voro utgångna, så när som en. Denne skulle "stå", resp. bli "räv".

Rävlekar voro av två slag, s.k. enkel räv och räv med rävungar. Vid rävlek var ett område fredat för intrång av räven, det s.k. boet, i detta fick icke räven gå in. Hit sprungo "fåren", så fort de hunno, de gällde för räven att "ta" någon av dem utanför boet. Vid enkel räv blev den som togs omedelbart räv och skulle "ta" någon annan, som då blev räv. Räv med rävungar var mera komplicerat. Stundom funnos då två "bon" och fåren sprungo mellan dem. Då räven hann fast någon dunkade han denne i ryggen eller på armar eller ben. Räven skulle då säga "pjät", gjorde han det ej, gällde ej tagningen. Den tag-
7 ne, eller som det kallades "pjätade", blev "rävunge" och skulle hjälpa räven att taga fast fåren och försöka hålla tills räven anlände och pjätade.

Inf 53
/

Räven måste alltid företaga pjätningen å någon med kläder försedd kroppsdel, gjordes den å "bart skinn", gällde den ej. Leken pågick tills alla fåten voro tagna. Den först tagne blev räv nästa omgång. Denna lek var den mest använda vid skolorna i början av 1900 talet.

Vid "leka gömma", skulle en av barnen stå och blunda, var det riktigt noga skulle en av den andra hålla för ögonen på den som "stod" och räknade till hundra, under det att alla övriga barnen sökte gömställen. Leken kunde inte lekas å lekplan vid skolan, utan ute i skog och mark, den förekom därför mest vid lek i hemmen, när barnen samlades hos någon kamrat.

Leka "jägare", förekom även mest vid hemmalekning. Då sprungo barnen ut i terrängen och "jägaren" eller "jägarna" om det var flera, skulle springa fatt "hararna" eller vad de för tillfället kallades. Jägarens "bössa" var en lång käpp, med vilken han skulle vidröra "jaktbytet", för att det skulle anses fällt.

En lek som lämpade sig väl för lekning å skolplan, var "Per i håla". Den förekom här mest omkring 1905 Och 1906, för att sedan få vika för den allt mer gynnade rävleken. Vid "Per i håla", gjorde barnen små hål i marken, vanligen i en vid cirkel. Varje barn hade en käpp, som hölls med ena ändan i hålan. En av dem var bolledare, denne skulle med sin käpp leda bollen å marken där den endast fick rulla, ner i någon håla. Den som höll sin käpp i hålan skulle försöka med en hastig knuff med käppen förpassa bollen ett styc-bort. Då han lyfte käppen skulle bolledaren vara kvick att sätta sin käpp i hålan. Den andre blev då bolledare. Misslyckades han med att få käppen i hålan före den andre, måste han fortsätta med bolledningen, tills han lyckades någonstans.

2 En annan lek med boll, var slämdet av boll med bollträ, till s.k. lyror, därvid var lekplanen uppdelad i tre fält, ett fritt område i mitten, som var störst och tvenne mindre vid planens ändar, de s.k. boen. I det ena boet stodo de som kallade "söta", det var det som som i tur och ordning skulle slå lyror. Vanligen voro de tre st. Ute på fria området stodo de "sura", de som skulle fånga bollen i luften, antingen i händerna eller i huvudbonaden. Kunde någon "fånga lyran", det vill säga ta bollen i luften och behålla den, utan att tappa den, blev "söt" och bytte plats med den

"söte" som då blev "sur. Då tre lyror slagits och ingen kunnat ta dem, skulle den som slagit, springa från det bo där han stod, till det andra vid planens motsatta ända. Om någon av de "sura" kunde ta bollen på marken och slänga den så den råkade den springande "söte", ansågs denne "stucken" och blev "sur". Därvid blev det platsbyte dem emellan.

I våra dagar ha dessa bollekar ersatts med fotbollen, som nästan är den enda lek som skolbarnföretaga, såvida icke under lektid lärarpersonalen deltagar och förordnar andra.

Änkleken eller "Sista paret ut", lektes någon gång, då pojkar och flickor lekte tillsammans, en inomhuslek vid regnväder var "fria till Maria", då flickorna sutto i ett rum och hade var sin pojke angiven ~~xxx~~ antingen å en lapp en tillviskat i örat, pojkarna i det andra rummet släpptes in en och en, det gällde då att räcka handen åt rätt flicka, annars var det att gå ut igen och åter försöka, då det var ens tur. Gisade pojken rätt, fick han sitta hos den flicka n, under det de övriga försökte hitta sina flickor. En annan inomhuslek var "gömma ringen", varvid en ring gick runt bak ryggen på en sittande cirkel av barn. Ett barn stod inne i mitten och skulle gissa vem som hade ringen. Gisades rätt, fick den som hade ringen byta och ställa sig i mitten för att gissa.

"Rida ranka" var en lek med småbarn, varvid barnet satt på ena knät och gungade. Vanligen var det modern eller någon äldre syster som underhöll någon av de minsta barnen på detta sätt. Troligen förekom leken för att hålla barnets uppmärksamhet på den äldre och sålunda sitta stilla i stället för att vara i vägen på golvet. Vanligen sjöngs visan :

" Rida, rida ranka, hästen heter Blanka, vart ska vi ria,
till en liten pia, vad skall hon heta? Anna Margareta?"

3 Visande av ömmare känslor gent emot barn, ansågs som klemighet, något kysande mellan barn och föräldrar förekom endast sällan. Skallror till småbarn voro vanligen inköpta marknadsvaror, tillverkning av sådana i hemmen förekom ej. Barnens leksaker under åren i början av 1900 talet bestodo mest av svarvade saker. Leksaksvarvning till avsalu förekom i flera hem och vanligen fingo de egna barnen sådana som hade mindre defekter och därför voro svårare att försälja. Sådana leksaker voro de s.k. kastkulorna, runda träkulor bundna i en snodd med en rund pinne som var försedd med en kopp att fånga kulan i.